

Хорошковська Т.П. Організація навчання української мови у 2019/2020 н. р. в ЗЗСО з навчанням мовами нацменшин. *Особливості організації освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році: збірник інформаційно-методичних матеріалів за результатами Всеукраїнської серпневої онлайн-конференції*; упорядкув. Л. А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. С. 75. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacia-navcanna-ukrainskoi-movi-u-20192020-n-r-v-zzso-z-navcannam-movami-nacmensin-158505.html>.

Хорошковська Тетяна Петрівна,
науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ У 2019/2020 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Ключові слова: заклади загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин, українська мова, українська література, освітні програми.

Населення України досить різноманітне за етнічним складом. Крім українців, у нашій державі відповідно до даних останнього перепису населення (2001 р.) проживають представники понад 100 націй: росіяни, євреї, білоруси, молдовани, болгари, поляки, угорці, румуни, греки, татари, вірмени, роми та ін. Відповідно в місцях їх компактного проживання функціонують заклади загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), у яких навчання здійснюється мовами цих меншин, а саме: болгарською, кримськотатарською, молдовською, польською, російською, румунською, словацькою та угорською (усього 8 мовами). У 2018/2019 навчальному році, за статистикою МОН України, функціонувало понад 700 ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин, а також близько 600 шкіл з окремими класами з навчанням мовами національних меншин. Загалом мовами національних меншин в Україні навчається близько 400 тисяч школярів, що становить майже 10% усіх учнів держави.

Одним із пріоритетних напрямів сучасної української освіти є мовно-літературна освіта, яка забезпечує духовний розвиток учнів, формування гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції. Мовно-літературна освітня галузь включає українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту.

Незалежно від національності, усі громадяни України повинні вільно володіти державною мовою, яка вивчається в усіх ЗЗСО і є обов'язковим компонентом змісту освіти. У ЗЗСО з навчанням мовами національних

Хорошковська Т.П. Організація навчання української мови у 2019/2020 н. р. в ЗЗСО з навчанням мовами нацменшин. *Особливості організації освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році: збірник інформаційно-методичних матеріалів за результатами Всеукраїнської серпневої онлайн-конференції*; упорядкув. Л. А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. С. 75. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacia-navcanna-ukrainskoi-movi-u-20192020-n-r-v-zzso-z-navcannam-movami-nacmensin-158505.html>.

меншин українська мова як державна викладається як окремий предмет з першого класу. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти метою вивчення української мови та літератури «є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою...для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [1].

Організація освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році здійснюватиметься відповідно до таких нормативно-правових документів:

- Закону України «Про освіту», прийнятого у вересні 2017 року;
- Закону України «Про загальну середню освіту»;
- Указу Президента України від 13.10.2015 № 580/2015 «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки»;
- Концепції Нової української школи, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»;
- Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 року;
- Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 року.

Варто зазначити, що Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 року, застосовується в закладах загальної середньої освіти для учнів 1-х і 2-х класів, які навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти. У 3–4-х класах реалізується Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 року.

У 2019/2020 навчальному році в ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин учителі-словесники працюватимуть за Типовими освітніми програмами, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України: «Про затвердження типової освітньої програми закладів освіти І ступеня» (від 20.04.2018 р. № 407), «Про затвердження типової освітньої

Хорошковська Т.П. Організація навчання української мови у 2019/2020 н. р. в ЗЗСО з навчанням мовами нацменшин. *Особливості організації освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році: збірник інформаційно-методичних матеріалів за результатами Всеукраїнської серпневої онлайн-конференції*; упорядкув. Л. А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. С. 75. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacia-navcanna-ukrainskoi-movi-u-20192020-n-r-v-zzso-z-navcannam-movami-nacmensin-158505.html>.

програми закладів освіти II ступеня» (від 20.04.2018 р. № 405) та «Про затвердження типової освітньої програми закладів освіти III ступеня» (від 20.04.2018 р. №№ 406, 408).

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти українська мова як державна в ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин вивчається за освітніми програмами, які враховують мовну підготовку учнів та спорідненість між рідною і державною мовами.

В освітньому процесі можуть використовуватись лише ті програми, підручники та навчально-методичні посібники, які щорічно Міністерство освіти і науки України рекомендує для використання в закладах освіти. Так, у 2019/2020 навчальному році відповідно до Листа МОН України від 10.06.2019 № 1/9-365 в ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин вивчення **української мови** здійснюватиметься за такими програмами:

- з навчанням молдовською мовою:

- Навчальна програма «Українська мова для закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою. 1–2 класи» (укладачі: Михайловська Н.А., Свінтковська С.А., Верготі Л.Т., Ткаченко С.І., Реу О.І.);

- Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською (молдовською) мовою «Українська мова. 1–4 класи» (укладачі: Хорошковська О.Н., Петрук О.М.) – рекомендовано використовувати у 2019/2020 навчальному році в 3–4 класах;

- Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням молдовською мовою «Українська мова. 5–9 класи» (укладачі: Свінтковська С.А., Михайловська Н.А., Шинкаренко Т.А., Верготі Л.Т., Ткаченко С.І., Чабан О.В., Максютіна О.Г., Дмитрієв С.В., Могельницька Г.А.);

- Навчальна програма для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти «Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою (рівень стандарту)» (укладачі: Свінтковська С.А., Михайловська Н.А., Дмитрієв С.В., Ткаченко С.І., Пасат О.О., Верготі Л.Т., Чабан О.В.);

- з навчанням польською мовою:

- Навчальна програма «Українська мова для закладів загальної середньої освіти з навчанням польською мовою. 1–2 класи» (укладачі: Гальвіцька О.Л., Хоршунова Л.Ю., Логуш М.В., Пилип М.Б.);

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою «Українська мова. 1–4 класи» (укладачі:

Хорошковська Т.П. Організація навчання української мови у 2019/2020 н. р. в ЗЗСО з навчанням мовами нацменшин. *Особливості організації освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році: збірник інформаційно-методичних матеріалів за результатами Всеукраїнської серпневої онлайн-конференції*; упорядкув. Л. А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. С. 75. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacia-navcanna-ukrainskoi-movi-u-20192020-n-r-v-zzso-z-navcannam-movami-nacmensin-158505.html>.

Хорошковська О.Н., Яновицька Н.І.) – рекомендовано використовувати у 2019/2020 навчальному році в 3–4 класах;

- з навчанням російською мовою:

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою. 1–4 класи. – ВД «Освіта»;

- Програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою «Українська мова. 5–9 класи» (укладачі: Бондаренко Н.В., Караман С.О., Ярмолюк А.В., Кононенко В.Л., Савченко О.В.);

- Навчальна програма для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти «Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою (рівень стандарту)» (укладачі: Бондаренко Н.В., Косянчук С.В., Кононенко В.Л.);

- з навчанням румунською мовою:

- Навчальна програма «Українська мова для закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою. 1–2 класи» (укладачі: Палій Н.Т., Одинак М.М.);

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою «Українська мова. 1–4 класи» (укладачі: Хорошковська О.Н., Петрук О.М.) – рекомендовано використовувати у 2019/2020 навчальному році в 3–4 класах;

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням румунською мовою «Українська мова. 5–9 класи» (укладачі: Бабич Н.Д., Михайловська Н.А., Квітень Є.Д., Фонарюк Т.І., Морараш А.К., Димашок Г.В.);

- Навчальна програма «Українська мова з поглибленим вивченням української мови у загальноосвітніх навчальних закладах (класах) з навчанням румунською мовою» (укладачі: Кошкіна Ж.О., Бабич Н.Д., Фонарюк Т.І., Тодорюк С.С.) – рекомендовано використовувати у 2019/2020 навчальному році в 8–9 класах;

- Навчальна програма для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти «Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою (рівень стандарту) (укладачі: Бабич Н.Д., Михайловська Н.А., Квітень Є.Д., Фонарюк Т.І., Морараш А.К., Димашок Г.В.)»;

- з навчанням угорською мовою:

- Навчальна програма «Українська мова для закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою. 1–2 класи» (укладачі:

Хорошковська Т.П. Організація навчання української мови у 2019/2020 н. р. в ЗЗСО з навчанням мовами нацменшин. *Особливості організації освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році: збірник інформаційно-методичних матеріалів за результатами Всеукраїнської серпневої онлайн-конференції*; упорядкув. Л. А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. С. 75. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacia-navcanna-ukrainskoi-movi-u-20192020-n-r-v-zzso-z-navcannam-movami-nacmensin-158505.html>.

Михайловська Н.А., Сергійчук Ю.П., Капко Л.М., Цибульська І.Г., Мастюк Т.В.);

- Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою «Українська мова. 1–4 класи» (укладачі: Хорошковська О.Н., Повхан К.З.) – рекомендовано використовувати у 2019/2020 навчальному році в 3–4 класах;

- Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою «Українська мова. 5–9 класи» (укладачі: Гнаткович Т.Д., Борисова Є.Е., Галас А.М., Лавер К.М., Лукач А.Ю.);

- Навчальна програма «Українська мова з поглибленим вивченням української мови для закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою» (укладачі: Гнаткович Т.Д., Лукач А.Ю.) – рекомендовано використовувати в 5–9 класах;

- Навчальна програма для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти «Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою (рівень стандарту)» (укладачі: Гнаткович Т.Д., Лукач А.Ю., Борисова Є.Е.);

- Українська мова. Програма для вчителів, які викладають загальноосвітні дисципліни у закладах освіти з навчанням мовами національних меншин (очна форма навчання) (укладачі: Гнаткович Т.Д., Шумицька Г.В.).

У 1–11 класах ЗЗСО з навчанням болгарською та кримськотатарською мовами вивчення української мови здійснюється за навчальними програмами, підручниками та навчальними посібниками для ЗЗСО з навчанням українською (російською) мовою. У 1–11 класах ЗЗСО з навчанням словацькою мовою вивчення української мови здійснюється за навчальними програмами, підручниками та навчальними посібниками для ЗЗСО з навчанням українською мовою.

У ЗЗСО пропонується працювати за підручниками, які за результатами конкурсного відбору отримали гриф «Рекомендовано для використання в закладах загальної середньої освіти» і надруковані за кошти державного бюджету. Використання навчальних посібників і зошитів з друкованою основою, які доповнюють зміст підручників і разом з ними утворюють навчальні комплекти, є необов'язковим.

Перелік освітніх програм, підручників та навчально-методичних посібників з української мови, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання у ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин

Хорошковська Т.П. Організація навчання української мови у 2019/2020 н. р. в ЗЗСО з навчанням мовами нацменшин. *Особливості організації освітнього процесу у 2019/2020 навчальному році: збірник інформаційно-методичних матеріалів за результатами Всеукраїнської серпневої онлайн-конференції*; упорядкув. Л. А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. С. 75. URL: <https://vseosvita.ua/library/organizacia-navcanna-ukrainskoi-movi-u-20192020-n-r-v-zzso-z-navcannam-movami-nacmensin-158505.html>.

у 2019/2020 навчальному році (Лист МОН від 10.06.2019 № 1/9-365), розміщений на офіційних сайтах МОН України й Інституту модернізації змісту освіти, а також за покликанням: <http://bit.ly/2Wn1Goi>.

Вивчення **української літератури** у 2019/2020 навчальному році в 5–9, 10–11 класах ЗЗСО з навчанням болгарською, кримськотатарською, молдовською, польською, російською, румунською, словацькою та угорською мовами здійснюватиметься за навчальними програмами та підручниками, призначеними для ЗЗСО з навчанням українською мовою:

- 5–9 класи – Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Українська література». 5–9 класи (наказом МОН України від 07.06.2017 р. №804);

- 10–11 класи – Навчальна програма «Українська література» (рівень стандарту). 10–11 класи, затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 р. № 1407.

Усі освітні програми розміщені на офіційному сайті МОН України за покликанням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.